

Jarmo Stoor: Kosken kosketus

Vuonna 1875

Eero oli pitänyt isänsä kanssa leiriä Oulujärven saarella jo kyllästymiseen asti. Myrsky oli vellonut Oulujärvellä, jota Kainuun mereksikin kutsuttiin jo viikon päivät. Vastatuuli teki tervaveneen soutamisesta mahdottoman urakan eikä purjeitakaan voinut käyttää. Tyynellä ilmallakin täydessä kahdenkymmenenyhden tynnyrin tervalastissa paltamon soutaminen kävi voimille. Kahden soutajan voimalla ei ensimmäisellä nykäisyllä tiennyt neljä tonnia painavan veneen vielä edes liikkuvan.

Eero on kokematon soutamaan, hädin tuskin viittätoista vuottakaan, juuri kesän alussa rippikoulun käynyt keskenkasvuinen nulikka, kuten äidillä on tapana Eeroa nimittää. Isokokoinen Eero on kuten isänsä Albert, ja lähes yhtä vahvakin mutta tervaveneen soutamisessa vaaditaan voiman lisäksi taitoa. Kaksi kokenutta soutajaa Sunilan Antti ja Louen Mikko ovat riskejä ja taitavia soutajia, hoitavat homman urakkapalkalla.

Albert tuntee molemmat miehet lapsuudesta asti. Parhaita kavereita oltiin keskenänsä. Yhdessä laskettiin Ounasjoen koskia, poltettiin tervaa ja yhdessä muutettiin Vaalaan, kun ei elantoa eikä emäntää tahtonut löytyä Enontekiön karuilta perukoilta.

Eikä Albert halunnut pojastaan soutajaa, vaan halusi tehdä Eerosta perämiehen, koskenlaskijan, josta joskus kasvaisi

jopa kruunun palkkaama valan vannonut laskumies
johonkin Oulujoen väkevänä virtaavaan koskeen. Jo alle
kymmenen vanhansa oli Eero ollut ensi kertaa tervavenettä
laskemassa Vaalasta Oulun Tervahoviin.

Laskumiehen työstä oli isä Albert nuorena haaveillut
itsekin, mutta se haave oli kariutunut Elviira vaimon
raskauteen ja Eeron syntymään.

Laskumiehen työ oli raskasta ja vaati kaiken ajan.
Kesäaikana oli asuttava kosken tuntumaan rakannetussa
talossa ja aina piti olla valmiina ohjaamaan veneitä koskessa
johon oli laskumiehen paikan saanut, paitsi sunnuntaisin,
jolloin oli lepoaikaa kello kuuteentoista asti.

Eikä laskumiehen hommaan noin vain edes päässyt. Oli
todistettava papin todistuksella hyvä ja nuhteeton maine ja
hankittava kaksi vakavaraista talollista, jotka takasivat
omaisuudellaan laskumiehen aiheuttamat vahingot.

Asiakirjat luettiin tuomarin edessä ja kylänmiehet kerättiin
kuuntelemaan papereiden lukua. Heiltä tiedusteltiin, kuinka
hyvänä laskijana he hakijaa pitivät. Kun oikeus oli antanut
puoltolausunnon, oli lupa hakea laskumiehen virkaa, sitten
kun sellainen paikka vapautuisi.

Ehdot olisi Albert täyttänyt, mutta hän ei halunnut jättää
Elviiraa yksin selviämään kotitöistä ja pienestä lapsesta, ja
niinpä laskumiehen haaveammatti oli saanut jäädä. Leipä
perheelle oli saatu tervanpoltosta, joka sekin oli raskasta ja
aikaa vievää työtä, mutta sitä saattoi tehdä lähimetsissä,
määrätä itse työaikansa ja työpäivän päätteeksi saattoi
kellistyä rakkaan Elviiran viereen.

”Tänhän saat laskea kosket ens kertaa perämiehenä”, oli isä aamulla Eerolle luvannut. Nyt Eeroa jännitti.

Lähdettiin matkaan. Albert ohjasi paltamon tottuneesti Niskaselän yli Soutulahdelle ja lasketteli nivaa Vaalan pyörteelle. Siitä alkoi ketju Oulujoen voimissaan mylviviä koskia, veneen täyttäviä aallokkoja, kivisiä nivoja, veneen katkaisevia putouksia ja soutajien voimat vieviä hitaita suvantoja. Myötätuulella matka Vaalasta Ouluun taittui helposti vuorokaudessa. Nyt vastatuulella oltiin matkattu jo kahdeksan päivää ja oltiin vasta matkan alussa.

”Tulehan Ero pitämään perrää!” Isä sanoo.

Eero kiirehtii kumarassa pitämään peräsintä. Pelottaakin, mutta sitä hän ei halua isälle näyttää.

”Mie kiipeän tervalastin päälle ja vinkkailen päätä heiluttelemalla mihin suunthan pittää mennä. Jos mie teen nopeita isoja liikkeitä, niin käännä jyrkästi ja jos mie teen hitaita pikku liikkeitä, niin käännä pikkasen.”

”Mie tiiän! Olhan met tätä ennenki tehty.”

”Ei ythän ylpistelyä!” isä karjaisee ja heristää sormeaan.

”Nyt on Eero tosi kyshessä. Niinko hyvin tiiät, näissä koskissa ei parane tehdä virhettä. Ei ees tyhjälä venhelä, ja molhan raskhassa lastissa. Son henki ja rahat kyshessä. Meijän kaikkien. Son nyt sinun vastuula tää homma. Olehan tarkkana poika! Ja piä se nokka kohti keulaa!”

”Mie olen kunnola!” vastaa Eero reippaasti, vaikka nolostuttaa isän saarna muiden kuullen.

Albert sylkäisee suurieleisesti pikimällin kämmeneensä.

”Sitte mie en ennää tätä tartte ko poika hoitaa homman.

Aina koskia laskiessa mie oon tätä pureskellu, vaikka ihan sonnalta maistuu.”

”Poikako se sitte laskee Niskakosken?” Sunilan Antti kysyy.

”Eero laskee”, Albert vastaa ykskantaan.

”Siitarinki, tämän joen pahiman puttouksen? Siinä on moni vene menny kappalheiksi ja moni mies henkensä heittäny.”

”Eero laskee Siitarin”, Albert vastaa.

”Viime vuonnahan se Ervastikin tähän hukku. Ja soutajat meni mukana. Kaiken kokenu laskija se Ervasti oli.”

”Kaiken kokenu. Tosihan!” Albert suhauttaa hampaiden välistä. ”Vanha oli ko taivas. Puolikuuro ja puolisokea. Mie en sen kyyissä olis ollu loppuaikana pikku nivassakhan. Ja Ervastille tuli syänkohtaus. Niihän ne sannoo, että siks hukku.”

”Tiiä tuosta syänkohtauksesta. Lekurit puhhuu mitä huvittaa ja nimismies pistää jutut vielä paremmaksi. Tiiät sie! Ja kova soli Ervasti koskia laskemhan.”

”Eero laskee Siitarin. Sille ei syän petä. Nuori mies.”

”Sitte mie kävelen!” Sunilan Antti kuittaa.

”Älä sie hulluja puhu! Kyllä Eero ossaa Oulujoen kosket laskea. Niinko tiäät, son pienestä pitäen ollu matkassa”, Albert sanoo ja tuijottaa tuimasti Anttia.

”Mutta sie olet ollu itte aina vieressä. Eri homma son ko ihan itte laskee, ja lastivenhelä vielä.”

”Kyllä me kävelhän mielumin ko hukuthan”, sanoo yleensä hiljaa pysyttelevä Louen Mikko. ”Minusta son parempi niin.”

”Näin met tehän. Met olhan mukana Raappanan niskhan asti. Loppu koski met kävelhän”, Sunilan Antti sanoo.

”Siitarhin ja Jylhämhän me ei tulla!” Louen Mikko täsmentää.

”Siehän se ihan saarnaajaksi rupesit!” Albert kivahtaa.
”Ensin mies ei puhu mithän monhen vuohen, ja nyt paasaa ko Pyhä Pietari.”

”Älähän nyt! Anna Mikon kerranki puhua ko puhuu jären äänelä.”

”Mie en teile rantojen lompsimisesta maksa, sen saatta tietää. Pelkureita ole ennenkhän paltamossa siejetty”

”En mie pelkuri ole mutta, ei sitä hulluks tartte alkaa”,
Antti sanoo.

”Kuka äyskäröipii, ko mie olen tervatynnyreitten päälä?”

”Mie en ainakhan!” Antti tokaisee. ”Kyllä sitä joenpohjassa saa äyskäröiä niin paljo ko halvaa. Sole mithän väliä palkala jos henki lähtee.”

”Mie en kans. Mie en äyskäröi. En”, Mikko sanoo nopeasti.

Raappanan niskassa miehet nousevat maihin Antin mumistessa kirouksia ja Mikon kuunnellessa.

”Met Eeron kans ootama pikkasen aikaa, että ehittä lampsia eelle kattomhan ko Eero laskee Siitarin niinko laskumies ainaki!” huutaa Albert miesten perään.

Antti heilauttaa väheksyvästi kättään.

Albert odottaa kärsivällisesti että Mikko ja Antti ehtivät kävellä kosken alas aina Siitarinniemen alapuolella asti.

”Lähethäpä sitte!” Albert työntää Paltamon sauvoimella virtaan ja kiipeää tervatynnyreiden päälle. Koski tarttuu veneeseen vetisillä kourillaan tempoen hetki hetkeltä lisää vauhtia.

Eero puristaa peräsintä. Sydän hakkaa kovaa. Sen tuntee paukkeena selässä asti.

Eero tietää, että isä ohjaa väylässä laskua tarkasti, mutta vauhti koskissa on niin hurja, että veneväylän sijainti pitää muistaa ulkoa. Pitää osata ennakoida.

Ensimmäisenä Eero ottaa suunnan kohti Siitarinniemen rakennettua hirsiseinää, jota vasten vesi Iloniemestä pärskyy pauhaten kosken lannistumatonta voimaa.

Eero kiertää Siitarinniemen veneen kylki hirsiseinää hipoen, välttää Raappanasaaren pitkäkallion kuohut ja vastapuolen Siitarinniemen matalan jossa edelliskesänä oli Marttisen vene kiepsahtanut poikkiteloin ja törmännyt kankaaseen. Ei ole varaa poiketa metriäkään väylältä.

Eero näkee, kuinka isän pää nytkähtelee lyhyitä nopeita liikkeitä puolelta toiselle. Isää jännittää eka kerta pelkääjän paikalla tervaveneessä.

Eeroakin jännittää, muttei pelota vaikka Pölhön korvassa on kyse elämästä ja kuolemasta. Paikat ovat tuttuja kymmeniltä tervanlaskureissuilta.

Pitkäkallion alapuolella vaanivat Pajakalliot ja Ämmänpään kivi. Ne ohitettuaan Eero laskee veneen Sampsun aallokkoon. Raskas tervavene ei nouse aaltojen harjalle, vaan puskee aaltojen läpi kuin kivinen kanootti.

Vesi lentää vasten kasvoja. Eero kuvittelee olevansa suuren purjelaivan kapteeni myrskyssä.

Eero puristaa peräsimen kahvaa kourat valkoisina ja ottaa suunnan Erkonsaaren ja Kotasaaren väliseen väylään ja kohti Otermanin putousta, jossa joki kääntyy suorakulmaisesti vasemmalle. Rämänkorvassa vene väistää veden alaiset kalliot. Sillä kohtaa aallot hakkaavat veneen keulaa tahtoen halkaista veneen pitkittäissuunnassa kahtia.

Vielä on laskettava Pyterän putous, ennen kuin Eero saattaa ohjata paltamon Koveran ränni suulle ja odottaa Anttia ja Mikkoa kyytiin veneeseen. Tovin odottelun jälkeen miehet saapuvat.

”Katottiin Mikon kanssa ko Eero laskee Siitarinniemen veneen kyljet hirsivallia hipsien niinko pittääki”, Antti sanoo astuttuaan veneeseen. ”Kyllä met voiaan olla Eeron kyyissä seuraavat kosket. Olit Albert oikeassa, Eerohan laskee ko laskumies ainaki, niinko sieki. Isänsä poika.”

”Taitava olet laskemhan Eero!” Mikko sanoo katsoen häpeillen alas.

Eero tietää, etteivät nämä jäyhät miehet turhasta kehu. Se hieman punastuttaa.

”No, lähethänkö sitte jatkamhan matkaa, ettei koko kirkas päivä tähän tuhraannu?” Albert kysyy ja kiipeää takaisin tervatynnyreiden päälle.

Seuraavat Oulujoen kosket eivät ole yhtään kesympiä, mutta niistä Eero selviää helpommin. Enää ei tarvitse puristaa peräsimen vartta kuopalle.

Ahmakosken alapuolella on soudettava peninkulma ennen kuin tullaan Utakoskelle. Pyhäkosken ensi kuohut laskettuaan miehet päättävät leirytyä Vilpuksensuvannolla.

Aamun tehdessä vasta tuloaan sukeltaa paltamo kylmää usvaa huokailevalle joelle. Soutajat pysyvät lämpiminä soutuena mutta Eeroa palelee että hampaat kalisevat. Albert on kylmissä pirteissä karaistunut, eikä näytä palelevan lainkaan.

Aamun lipuessa päiväksi, haihduttaa aurinko usvan ja karistaa kylmyyden hartioilta.

Voimakasvirtaisen Pyhäkosken putouksen Pällin nähdessään, meinaa Eerolta loppua usko. Ylhäältä Pälli näyttää siltä, ettei siitä voi selvitä hengissä. Kapeassa uomassa vesi jytisee kuin kaukainen kenttätykistö. Eero on varma, ettei selviä Pällistä ilman veneen upottavaa osumaa. Mutta silti on mentävä.

Eero valitsee kolmesta mahdollisesta pohjoispuolen väylän, jota juuri syksyisin käytetään koska siinä virta on voimakas vaikka vettä olisi vähän.

Se on kammottava virhe, Eero oivaltaa väylään ohjattuaan. Vesi on korkealla, myöhäisestä syksystä huolimatta. Virta nielaisee tervaveneen otteeseensa kuin karhunkieli mustikan. Kapea väylä katoaa ladon korkuisien aaltojen sekaan. Ne lupaavat jytisten upottaa veneen.

”Äyskäröikää että veri lentää!” Albert huutaa. Käsky on turha. Antti heittelee vettä veneestä äyskäri lisälaitoja hakaten, ja Mikko lappaa vettä pois kaksin käsin rakkaalla

karvalakillaan, jota pitää päässä kesät talvet, lumet ja pakkaset, heinähelteet, poudat ja syksy sateet.

Karvalakki on varmasti kova ja pitävä kuin peltinen pakki, ehtii Eero ajatella Pällin aaltojen ratistaessa veneen kylkiä kasaan.

Eero muistaa Merikosken Lassin kallion kuohuihin hukkuneen enonsa neuvon: Älä koskaan päästä suurinta aaltoa hieromaan veneen kylkeä, tai siinä ei peräsintä enää tarvita.

Mutta vaikka ohjeen tietää, ei sitä niin vain noudateta aallokossa, joka iskee päälle joka suunnasta. Vene lentää aaltojen mukana sivuttain, kulkee poikittain eteenpäin, oikenee juuri ennen kivistä rantaa ja ottaa suunnan kohti väylän syvintä kohtaa. Isä ohjeistaa tervaveneen kulkua nopein pään liikkein. Eero on näkevinään isän niskan punoittavan veneen tehdessä siksakki koskessa.

Kaiken kiireen ja huudon keskellä Eero tuntee itsensä rauhalliseksi. Tästä selvittää. Pällissä en päiviäni päätä, Eero ajattelee ja ohjaa tervaveneen halkaisemaan suurinta aaltoa. Pällistä selvittää alas vene yhtenä kappaleena.

Ja vaikka tilanne oli tiukka ja hengenlähtö lähellä, väärän laskuväylä vuoksi, ei Albert sano Eerolle asiasta sanaakaan. On hän itsekkin joskus väärän väylän valinnut. Silloin pitää vain selvittää reitistä, jonka on itse halunnut. Peruuttaa ei voi, ja Eero selvisi kunnialla Pällin alas asti.

Tervaveneen lasku on kuin elämä. Pitää kuunnella sydäntä, tehdä päätös ja pysyä sen takana. Mikään päätös ei ole täysin väärä, eikä mikään täysin oikea. Koskaan ei Albert

ollut katunut, että oli valinnut Elviiran laskumiehen viran sijaan, vaikka oma isä jaksoi siitä virheestä vielä kuolinvuoteella muistuttaa. Hyvin he olivat Elviiran kanssa pärjänneet pienessä mökissä, ruokaa, lämpöä ja rakkautta oli riittänyt. Albertin lähtiessä tervanlaskuun, oli halattu ja sanottu, minä rakastan sinua. Niistä sanoissa ja Elviiran pakkaamassa ruokanyytissä oli evästä riittämiin koko pitkälle matkalle.

Veneen lipuessa suvannolla Albert katsoo poikaansa. Eeron kasvoilta paistaa itsevarmuus ja rauhallisuus. Albert tuntee ylpeyden läikähdyn rinnassaan. Se on minun poika.

Mikko ja Antti eivät tiedä Eeron tekemästä virheestä ja Albertista on hyvä niin, säilyy luottamus perämieheen. Albert vilkaisee Eeroa, joka nyökkää ymmärtäneensä virheensä.

”Olihan se saatana yhtä jytinää!” päivittelee Antti päätään puistellen. ”Sitä menthin eikä meinattu!”

Mikko ei tapansa mukaan sano mitään. Istuu vain hiljaa veneen pohjalla vesi kankuissa asti aaltoillen, naama valkoisena, ja vettä valuva karvalakki päässä väärin päin.

Pällin alta alkaa kilometrin mittainen Ollinsuvanto. Eeron sydämen lyönnit ehtivät rauhoittua ennen varsinaista Pyhäkoskea, kymmenen kilometrin sarjaa raivovetisiä koskia, putouksia, kareja ja nimettyjä kiviä.

Nissuksen korvassa virta tempoo tervaveneen jyrkkään laskuun. Vene kiittää ohi Hyvölän yli- ja Alikorvan, Tahvolan mutkat, Myllykarin, Siltakorvan, Hallinsaaren, Häikiönsaaren, Louhenkorvan, Oksakorvan, Surmalouhet,

Hykkyrin, Ison louhikon, Pikku louhikon jossa aallot iskevät veneeseen joka suunnasta. Lisää nimettyjä joenkohtia yrittää upottaa veneen lasteineen ja miehineen. Vasta Leppiniemen jälkeen Rakankallion alapuolella Tervaveneen vauhti rauhoittuu. Vesi on virtavaa eikä soutajien tarvitse soutaa. Riittää että Eero pitää kevyesti peräsintä. Siinä huilataan hetki veneen lipuessa eteenpäin, syödään eväitä ja jatketaan matkaa uusin voimin.

Eero selvittää seuraavat kosket ja putoukset kuin vanha tekijä isän keikutellessa päällään laskuohjeita. Soutajat soutavat suvannot ja niin saavutaan Madekoskelle. Ollaan pitkän matkan loppupuolella.

”Muista kiertää Koistilan kari, vaikka kyllä mie vinkkailen reittiä.”

”Muistan mie”, Eero vastaa.

Albertilla on tarina joka koskeen, ja niin on Madekoskeenkin.

”Son paha paikka tämä Madekoski. Pahat on karit täällä. Arkkukivi kertoo jo nimelhänsä mistä on kyse, Kaupinkari historiaa mie en tiä, mutta Koistilan karin tarinan mie tiän. Nimensä son saanu Koistilan isännästä. Kerrothan, että Koistila olis hakenu tervoja, ja porvari jolta se ne osti, olis ennustannu, että Koistila hukkuu matkalla. No, isäntä oli laskenut kosket varovasti, päässy kotikoskeen asti ja tokaissu: Koti Koistila näkyvi, uusi aitta ulottavi.

Ja samassa Koistila laski kivellet ja hukku kotiranthan.”

Albertilla on tarina joka koskeen, ja niin on Merikoskeenkin. Mutta se tarina kerrotaan aina vasta kun

koskesta on selvitty. Sen verran arvaamaton on Merikoski hyökyvine kuohuineen jotka tempaisevat tervaveneen otteeseensa kuin vahva painijan koura tahtomatta irrottaa otettaan. Se vetää paatuneimmankin laskijan totiseksi. Koski on tyly kuin teloituskomppania. Valmiina tähtäämään ja laukaisemaan, eikä lopputuloksesta jää epäselvyyttä.

Lassin kallion kuohut ovat hukuttaneet monet laskijat ja Merikosken alajuoksulla väijyy kivistä ja tukeista tehty lohipato, jonka läpi paltamon on osuttava kuuden metrin reiästä.

Lohipato vaivaa Alberttia, joka tapansa mukaan ottaa asian puheeksi. ”Sanokaappa jos oletta minua viishampia, että mikä valta son noila lohiorvareila. Miks kivistä ja tukeista tehthyn lohipathon tehään vain kuuen metrin aukko, vaikka meän paltamot on neljätoista metriä ja neljäkymmentä senttiä pitkiä? Eikö solis somempi tehä viistoista metrinen aukko, niin saattas laskea läpitte vaikka kylki eellä.”

”Kai siinä joku lohi jäis saamatta”, Antti kuittaa.

”Mie tiiän nimeltä kaheksan miestä, jonka on kuolhet ko on törmänhet lohipathon ja vene meni poikittain, jäi jumhin lohiorvartin aukohon ja virta pisti venhen sen tuhannen pillun pärheiksi ennen ko pikimällin ehti suusta sylkästä.”

”Se ei kuule mejän henki ole minkhän arvonen. Mutta jos lohiorvarilla jää markka saamatta, niin se son iso vahinko”, Antti sanoo päätä pyöritellen.

”Voi olla! Mutta taijampa nyt ottaa ryypyn ko olen viskiroopissa Merikoskessa”, Albert tempaisee pitkän

kulauksen pullosta ja huudahtaa. ”Olipa paskan makusta paloviinaa!”

25 vuotta myöhemmin, vuonna 1900

Ehän näin pienessä kylässä oo oikeesti elämää. Ei näin olemattomasta voi ponnistaa kovinkhan korkealle. Tuki askelhelle on niin pieni ja mitätön, ei siitä saa tuntummaa ees paljasjaloin. Se ei oo tukeva, niinko paltamon lai’at sivottuna täytehen tervalasthin, näin ajatteli nuori Eero Vaalasta ja muistivihkoonsakin sen kirjotti, mutta silti Eero Vaalaan jäi. Jatkoisältään perinnöksi jääneitä tervanteko töitä, niitä joita oli tottunut pienestä pitäen tekemään.

Veneessä vallitsee hiljaisuus Eero ohjatessa paltamon Merikosken ensimmäiseen korvaan Kiikkuun. Aamu tekee tuloaan. Koski nostattaa ilmaan kylmää huuruaan. Syksyaamun hiljaisuuden rikkoo kosken eläimellinen pauhu, joka on kuin häkkiin suljetun villipedon karjuntaa. Raakaa ja armotonta, säälimätöntä sille, joka pedon kitaan joutuu. Edessä häämöttää rautatiesillan siluetti, ja pitkä rivi tervaveneitä odottamassa vuoroaan laskea koski laskumiehen taitavassa ohjastuksessa.

Veneiden isännät istuvat veneissään totisina tarkistettuaan vielä kerran lastin kiinnityksen, ja ryyppäävät raakaa viinaa suoraan pullon suusta rohkaistuakseen, sillä sääntönä on, että veneen omistajan on oltava veneessä mukana laskun aikana, sillä varmistetaan että tervalasti on varmasti

kiinnitetty huolella, ja veneessä on joku äyskäröimässä vettä pois. Kun laskumies astuu veneeseen ja kiipeää paljain jaloin seisomaan veneen laitojen päälle nähdäkseen ohjastaa korkean tervalastin yli, ottaa veneen isäntä äyskärin käteen ja asettuu viskirooppiin valmiina lappamaan vettä veneestä.

Voimissaan kesyttömästi jytisevä Merikoski on kova paikka tottumattomalle. Jo pelkkä Merikoski nimi herättää suuruuden kuvauksellaan kunnioitusta ylämaalaisissa tervankeittäjissä, ja joskus käy niin, että isäntä nauttii liiaksi viinaksia ja sammuu veneen pohjalle. Sitä ei pidetä suurena häpeänä eikä syntinä. Isäntä nostetaan rannalle heräilemään, ja joku rohkeampi venekunnasta ottaa isännän paikan viskiroopissa veden äyskäröijänä.

Nyt tervaveneitä on vähemmän odottelemassa kuin on ollut parhaina vuosina, ajattelee Eero. Vielä edellisvuonna oli tervaveneitä ainakin kolmannes enemmän. Tervalle on korvaajansa ja eikä purjeveneitä enää ole niin paljon kuin on ollut aikoinaan. Ihan kulman takana on aika, ettei terva enää elätä perhettä. Kilpailun kiristyyessä tuo päivä voi olla edessä jo muutaman vuoden kuluttua. Sitä päivää Eero pelkää enemmän kuin pahintakaan Oulujoen putousta. Mieleen palaa mummon sanonta pulavuosilta. ”Kun köyhyys kävelee sisään ovesta, hyppää rakkaus ulos ikkunasta.” Sitä kohtaloa ei Eero itselleen eikä Anniinalle halua.

Varmaa on, ettei pikku Erkkiä kannattanut enää opettaa koskia laskemaan eikä tervaa polttamaan. Elantoa ei tervasta Erkille irtoaisi. Sukupolvien ketju miehiä, jotka saavat elantonsa tervasta, tulisi katkeamaan.

Eero päättää laskea Merikosken ennen kuin laskumiesten tervaveneet ruuhkauttavat kosken, ja tervalastit täyttävät Tervahovin räkäreitten työtunnit. Hyvä olisi päästä paluumatkalle samana iltana, mutta tervan tarkistus oli hidasta hommaa.

Tervatynnyreiden on ensin seisottava laiturilla neljä tuntia, ennen kuin tervantarkastajat niihin koskevat. Tynnyreissä olevan veden on ehdittävä nousta tervan pinnalle ennen laadun tarkistusta. Tervatilin suuruus riippuu valan tehneiden räkäreiden arvioinnista.

Räkäri merkitsee puhdasta tervaa sisältävän tynnyrin pohjaan ympyrän. Vetinen tervan merkitään puoliympyrällä, ja niistä lasketaan tervavesi pois, ja merkitään täytekannujen määrä. Parhaan hinnan saa paksusta talvitervasta. Sen räkäri merkitsee koko ympyrällä, joka viivalla vetäistään keskeltä kahtia. Vasta kun räkäri on tehnyt työnsä ja on sovittu täytekannuista, joita otetaan viisiprosenttia lastista tervan kuivamisen varalle, on asia tervantuojan puolelta selvä. Tervahovin inspehtori ilmoittaa sitten vastaanotetun tervan määrään sille tervaporvarille, jonka nimiin terva on tuotu.

Tervahovista on vielä soudettava Granbergin ojaan kauppahallin kupeeseen ja tehtävä tilit selväksi tervalastin tilanneen kauppiaan kanssa.

Ryypäämään ei Eero aio kaupunkiin jäädä, kuten monilla on tapana. Paluumatkalle on varmempi päästä samana päivänä, kun tuulet ovat suotuisia. Ja turvallisempaa on lähteä paluumatkalle heti, eikä jäädä kaupunkiin rilluttelemaan ja korttiringissä rahoja häviämään. Huivin

Kosken kosketus
Jarmo Stoor

Eero aikoo ostaa Anniinalle tuliaisiksi, sekä Pikku Erkille ja Maijalle rintasokeria.

Eero jättää toisen soutajan Kiikkuun ja työntää veneen virtaan. On Louen Mikon pojan Martin vuoro olla Viskiroopissa vettä äyskäröimässä. Martti on yhtä puhumaton kuin isänsä, koskea laskiessa Eero pitää tuosta piirteestä. Ei katoa keskittyminen turhaan pölöttämiseen.

Eeroa jännittää tutusti. On hän Merikosken ennenkin laskenut, mutta aina se tuntuu yhtä kunnioitettavalta vastukselta.

Siellä se mylvii kylmää voimaansa, ajattelee Eero suunnaten veneen keulan kohti Merikosken kuohuja. Edessä on hurja viimeinen koitos ennen Toppilansalmen Tervahovia ja lastin luovuttamista räkäreiden arvioitavaksi.

Merikoski on pahin kaikista koskista matkalla Vaalasta Tervahoviin. Koski on kolme kilometriä pitkä ja pahapäinen kuin juopunut merimies. Se, että koskesta oli turvallista laskea eilen, ei merkitse tänään mitään. Merikoski muuttaa jatkuvasti muotoa. Veden voima saattaa liikuttaa tuhat kiloisia kiviä paltamouomaan, tai kasata pohjaan painuneet uppotukit sumaksi väylälle.

Eero laskee rautatiesilla ali ja Lassinkallion yläpuolella Pajakiven kohdalla nousee paljasjaloin veneen laidolle seisomaan nähdäkseen lastin yli ja osuakseen Niskalouhen rakoon. Se onnistuu vaivatta.

Lassinkallion alapuolella Rovastinaallot heittävät tapansa mukaan vettä veneeseen kuin pappi kastetilaisuudessa vettä lapsen otsalle kutsuen tätä omalla nimellään liittymään

Jumalan lapseksi. Martti lappaa vettä veneestä rauhallisesti mutta vauhdikkaasti, silti vesi kiipeää kokoajan korkeammalle veneen laitoja pitkin.

Vielä ei ole minulla Jumalan valtakunnan aika, ajattelee Eero, puristaa totutun lujaa peräsimen varresta ja ohjaa veneen kohti Rovastinkarin nostattamaa suurta aaltoa onnistuen halkaisemaan sen ja niin paltamo selviää aallokosta yhdellä aallolla eikä vene ehdi täytyä vedellä.

Kauempana häilyy Merikoulun tähtitornin siluetti. Tähtitornia vielä viimeisteltiin, kun Eero laski Merikosken ensimmäistä kertaa, ja ensimmäisen kerran Eero näki Anniinan Tähtitornin portailla, yhtenä erityisen lämpimänä, tuulettomana keskikesän iltana. Anniinan mukana tuo lämpö jäi Eeron sydämeen asumaan.

Tähtitornin nähdessään lämpö palaa roihuna sydämeen kuin jokin sisällä vääntäisi öljylampun liekkiä suuremmaksi. Ikävän kyynel kierähtää poskelle. Miten hän saikaan niin ihanan naisen rinnalleen kulkemaan? Kauniit asiat seuraavat kauniita asioita, ja elämä soljuu eteenpäin ilman sielua särkeviä putouksia.

”Siittä ko ens kerran näin Anniinan, siitä on jo kakstoista vuotta, ajattelee Eero ääneen. ”Yhä mie vain rakastan sitä samala tavala, isosti ja hurjasti, ihan ko tämä leppymätön Merikoski joka vettä minun päälle nakkaa. Ja mie tiiän ja mie tunnen että välillämme assuu rakkaus. Yhä ko illalla vuotheessa kosken kosketus saa Anniinan värähtämmään. Kyllä mie oon onnellinen mies, en pelkästhän Vaalan

onnellisin. Mie oon maailman onnellisin mies. Kukhan ei ainakhan ohi mee. Rinnale voi tulla, mutta ohi ei mee.”

”Sanoitko sie jottain?” Martti kysyy kun kosken pauhu hieman hiljenee.

”Mie kuule Martti oon se maailman onnellisin mies.”

”Sie? No, hyvä ettei sitä tartte kauempaa ettiä.”

Kivimöljän alapuolella on tuttu merkkikivi. Siitä Eero ottaa suunnan kohti lohypadon aukkoa. On osuttava tarkalleen oikeaan paikkaa ja on tultava aukolle oikeassa kulmassa, ettei vene törmää patoon, mene poikittain ja katkea kahtia.

Vauhti viskoo vettä kasvoille. Vesi kuohuu valkoisena padon aukossa.

Eero säikähtää. Isä istuu tervalastin päällä selkä Eeroon päin ja vinkkaa päällä nopeita suuria liikkeitä.

Vaistomaisesti Eero noudattaa isän merkkejä ja kääntää veneen peräsin taipuen aukon kaupunginpuoleista pieltä kohti.

Kuuluu laahaava ääni. Veneen laidat rusahtelevat pahaenteisesti. Martti syöksyy makuulle tervatynnyreiden päälle ja tarrautuu kiinnitysköysiin kuin hirvikärpänen hiuksiin.

Eero vilkaise veneen laidan yli. Suuri uppotukki työntyy kohti vedenpintaan ravan ruskeana eikä edes hievahda raskaan tervaveneen voimasta. Puu seisoo sillä puolen aukkoa, josta Eero aikoi aluksi laskea.

Isä tervalastin päältä on kadonnut.

Eero ohjaa veneen Toivoniemen ympäri Hällin rantaan Sydän tykyttää kuin nuorena poikana ensimmäisellä koskenlasku reissulla perämiehenä.

”Hyvin meni!” Martti sanoo vakavana, eikä puhu sen enempää.

Eero kiirehtii kertomaan uppotukista laskumiehille, jotka ovat kokoontuneet rannan kiville suunnittelemaan tulevaa päivää. Martti jää tyhjentämään vettä veneestä ja tarkistamaan veneen vauriot.

Eero saa osakseen sankarin vastaanoton. Kovasti kiitellään, ja ihmetellään hyvää onnea. Johdatusta oli ollut, että Eero oli sillä kertaa päättänyt laskea lohypadon portista toisin kuin oli aina aikaisemmin laskenut. Eerolla sanotaan olevan kaiken kokeneen laskumiehen vaisto, sellaisen joka ennakoita varoittaa vaarasta ilman mitään näkyviä merkkejä vaaran olemassaolosta.

”Luonnon lahja! Sitä se on. Taitava olet koskia laskemaan”, sanoo laskumiesten joukkoon lyöttäytynyt herrasmies, jota Eero ei tunne.

”Kiitos! Mutta ommaa henkeäni pelastin. Siinä sen kummempaa.”

”Ja onnistuitte siinä. Se on kuule paljon se”, sanoo herrasmies. ”Minä olen muuten Esko ja olen Suomen Matkailuyhdistyksen palveluksessa tätä nykyä. Ja olen minä koskiakin laskenut, joten tunnistan kyllä taitavan laskumiehen, kun sellaisen koskessa näen.”

Esko ojentaa kätensä kätelläkseen ja Eero tarttuu siihen ripeällä otteella.

”Ajattelin tässä ehdottaa sellaista hommaa, että jospa sinä alkaisit laskemaan Merikoskessa Matkailuyhdistyksen venettä. Lasti on korvaamattoman arvokas, matkailijoita, eläviä ihmisiä, joten ei ole pahitteeksi jos laskumies osaa hommansa ja aavistaa vielä vaaratkin etukäteen. Mitä sanot?”

”Hyvätkään tuo äkkiselthän kuulostaa...”

”Ja palkka on hyvä, sen voin luvata. Ja homma on päivätyötä, lähinnä viikonloppuisin.”

”No mikä ettei! Voin mie siihen homhan alkaa, jos kerta palkkaki on hyvä.”

”Ei sitten muuta kuin kättä päälle uudemman kerran!”

Kenellekään ei Eero kerro isästään tervalastin päällä veneen kulkua ohjastamassa. Arvelee, ehkä ihan oikein, sen tarinan vievän Oulun lääninsairaalaan hullujenosastolle. Heti seuraavana sunnuntaina saapuu Eero isänsä haudalle. Kaivaa repusta kaunistetikettisen pullon ja korkkaa sen.

”Kyllä olet ukko hyvä viskiroopissa nyt kunnon ryypyn ansainnu!” Eero sanoo ja kaataa haudalle koko pullon hyvää viskiä.